

Ref. Åpent innspillsmøte om digital læringsanalyse i grunnopplæringen 15.02.23

Innspill til ekspertgruppe for digital læringsanalyse i grunnopplæringen

Jeg deltok nylig i innspillsmøtet om digital læringsanalyse i grunnopplæringen og presenterte et fem-minutters innlegg. Som en erfaren IT-profesjonell med 20 års erfaring fra offentlige og private IT-prosjekter, inkludert både startups og enterprise-selskaper, har jeg førstehånds erfaring med digital teknologi og dens påvirkning på utdanningen.

Jeg er også en engasjert far til to døtre på henholdsvis 9 og 13 år, og jeg har sett de langsiktige konsekvensene av en digitalisert skolegang på deres læringsprosess. Dere kan ha sett meg på senest på Debatten i Januar ang. skjermtid som IT faglig person.

Ta gjerne kontakt med meg - da jeg gjerne bidrar til konstruktive innspill og forum for elevenes beste.

Med vennlig hilsen,

Christer Veland Aas

Daglig leder og Teknisk strategirådgiver i Climbr AS

Tlf: 98695302

E-post: christer@climbr.no

Introduksjon

Etter fem års praktisk erfaring har jeg hatt samtaler med alle aktørene som er involvert i digitaliseringen av barneskolen fra 2017 og fram til i dag. Dette inkluderer regjeringsmedlemmer, Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet, stortingskomiteer og partier, skoleeiere i flere kommuner, IT-drift og infrastruktur i kommunene, lærere, rektorer, foreldre og elever.

Regjeringen Solberg satte i gang Kunnskapsløftet 2020 allerede i 2016. Det ble utarbeidet flere stortingsmeldinger i perioden fram til 2020, og det ble lagt stor vekt på digitaliseringen av skolene og barnehagene. Dette ble kunngjort og tydeliggjort i mediene, i lærerforum og i kanaler som skoleeiere og lærere er en del av.

Noen kommuner skjønnte at det ville komme endringer, og at barneskolene skulle digitaliseres. Det ble også innført ulike tilskuddsordninger. Min kommune, Ås kommune, og andre kommuner jeg har fulgt tett, som Bærum kommune og Hamar kommune, inngikk tidlig

avtaler med EdTech-bransjen om levering av utstyr for å kunne ha 1:1-dekning på digitale flater i barneskolen, da dette ble oppfattet som den riktige måten å rigge seg for fremtiden. EdTech-bransjen benyttet muligheten da regjeringen Solberg skisserte en plan som ville bety hundrevis av millioner i omsetning for de leverandørene som klarte å få kommunene som sine kunder og etablere langsiktige avtaler.

Resultatet av dette etter syv år i 2023 er at ingen helt vet hvem som har skylden for at digitaliseringsprosessen ikke ble vellykket, noe som mange reagerer på. Prosessen ble gjort på hodet sett med et IT-perspektiv. Hva var egentlig målet med å digitalisere skolen?

Guri Melby og Kunnskapsdepartementet skrev [Handlingsplan for digitalisering i grunnsopplæringen \(2020–2021\)](#) som oppsummerer dette fra Regjeringens side. Melby og KD beskriver følgende:

Digitaliseringsstrategien for grunnsopplæringen har to hovedmål:

- 1. Elevene skal ha digitale ferdigheter som gjør dem i stand til å oppleve livsmestring og lykkes i videre utdanning, arbeid og samfunnsdeltakelse*
- 2. IKT skal utnyttes godt i organiseringen og gjennomføringen av opplæringen for å øke elevenes læringsutbytte*

Videre står det også følgende:

*Når kommunesektoren foretar valg av digitale læremidler, digitale enheter, infrastruktur og kompetanseheving, bør behovene til **elevene** ligge sentralt i de vurderingene de gjør ved anskaffelser. I anskaffelsesprosessene er det samtidig et viktig samspill mellom staten (nasjonale utdanningsmyndigheter), kommunal sektor (skoleeier, skoleledelse og lærere), og leverandørene av digitale løsninger og tjenester. Disse prosessene stiller høye krav til kunnskap og kompetanse, særlig hos kjøper, men også hos leverandørene og nasjonale utdanningsmyndigheter. Alle aktørene bidrar til samhandlingen mellom de digitale løsningene og læringsressursene, og bidragene er sentrale for om man lykkes med å etablere blant annet standarder, fellesløsninger og felleskomponenter.*

...

Flere kommuner og fylkeskommuner centraliserer anskaffelsene av digitale enheter og digitale læringsressurser. Dette har trolig sammenheng med økt kompleksitet og krav til kompetanse i anskaffelsesprosessen.

Min analyse

Alder og risiko i digitalisering av grunnskolen

Når vi diskuterer digitalisering av grunnskolen, må vi først og fremst bli mer nyanserte i forhold til alder. Grunnskolen består av mange nivåer og alderstrinn, og det er stor forskjell på å snakke om digitalisering for en førsteklassing og en tiendeklassing, eller for en syvendeklassing og en fjerdeklassing. I debatten og videre utvikling må vi derfor jobbe mer presist med forskning på aldersgrupper og hvilke målsettinger som gjelder for ulike nivåer i grunnskolen.

Det er spesielt viktig å være forsiktig med digitalisering av grunnskolen for de minste barna, fra første til fjerde klasse. Denne gruppen bærer den høyeste risikoen ved feil i digitaliseringsstrategien. Etter dette vil risikoen gradvis synke fordi eldre elever kan antas å tilpasse seg bedre og lettere til de verktøyene som best egner seg for formålet. Men dette forutsetter også at elevene har økt valgfrihet for verktøy og metoder etter hvert som de blir eldre, og har hatt nok erfaring med ulike læringsverktøy gjennom oppveksten.

Derfor bør vi være særlig påpasselige med å bruke nøyte utprøvde metoder på alle barn i grunnskolen, uavhengig av alder.

Mange år med prøving og feiling i mange kommuner

Mine barn har opplevd norsk barneskole og småskole. Først uten læringsbrett. Så kom læringsbrett i form av en iPad, **uten foreldresamtykke** eller informasjon om at kommunene hadde satt i gang digitaliseringen som et prøveprosjekt fordi kommunen hadde fått insentiver til å sette i gang. Det ble flashing av **porno** i klasserommet i 3. klasse etter få uker. Masse samtaler med rektor om voksent innhold på læringsbrettene. **Personvernproblemer** da apper som sendte datatrafikken til Singapore ble brukt for å få matteoppgaver til å fungere i appene. Fortsatt personvernproblemer da alle elever bruker **samme passord** på iPad'er og Feide innlogging, samt alle samhandlingssystemer eks. Showbie med lærere, foreldre og elever. Alle kan se alt. **Ingen databehandleravtale med Google** - som brukes mye i undervisning - men når barna ikke er logget inn så blir de sporet som anonyme voksne. **Fritt internett på skolen med alt av innhold**. Plutselig har barna fått en digital dings med hjem som foreldre ikke har noen innstillingsmulighet på i det hele tatt. **Verktøyene er umodne og har kontraproduktive**. Barna må zoome inn på bilder av lærebøker og skrive med fingrene i alle fag. Vi som foreldre går til innkjøpt av tastatur og Apple Pencil for 3-4000 kroner for 2 elever for å redde det som kan reddes av håndskrift og ergonomi. Vi krangler med apper og opplever frustrerte elever daglig. **Skolen bruker nesten ikke bøker** og vi hører kommunen også argumentere med at det er mye bedre og **billigere å satse på nettbrett enn å kjøpe bøker**. **Vi foreldre har måtte legge ned utallige timer** leksearbeid og ekstra skolearbeid for å ta igjen tapt skolearbeid, håndskrift, lesing m.m grunnet digitaliseringen av barneskolen og det jeg vil kalle en helt **umoden utrulling av læringsenheter og verktøy**. Barna er i praksis brukt som prøvekaniner fordi de er i den alderen de er. Listen bare fortsetter i det uendelige... Dette er heller ikke unikt for vår skole eller kommune. Dette sliter foreldre jeg har snakket med i samtlige kommuner.

Nå har min eldste datter begynt på ungdomsskolen. Ja det er nivåforskjell fra barneskolen, men hun sier selv da hun fikk PC utdelt på ungdomsskolen at hun ikke fatter hva de skulle med iPad på barneskolen. Helt unødvendig på småskolen. I alle fall i 1. - 2. klasse. Og fra 5. - 7. klasse var det et altfor enkelt verktøy som ble mer misbrukt til å spille spill, game og være late på enn å faktisk jobbe på. Hun ser selv at hun fikk svært dårlige arbeidsvaner av måten læringsbrett blir brukt på i barneskolen, hvordan det gjorde henne lat og belønningsfokuseret, og hvordan man skaper en kunstig forventning om at all læring skal være morsom og underholdende. Vi har hjemme måtte ta kampen og bruke tiden for å innarbeide tålmodighet, grundighet og dybdelæring som gir et varig grunnlag for kunnskap. Dette glapp i den digitaliserte barneskolen.

Kompleks situasjon med tapt læringseffekt

Det er en kompleks situasjon når hver kommune må finne løsninger på digitaliseringsutfordringene i klasserommet på egenhånd. Melby og KD har påpekt at flere kommuner og fylkeskommuner samarbeider for å takle disse utfordringene, spesielt i barneskolen og småskolen. Valg av teknologi og tilpasning av infrastruktur er komplisert, og det krever spesialkompetanse å utvikle krav til leverandører. De minste kommunene vil aldri kunne gjøre dette på en konsistent måte i hele Norge, og det burde være sentralisert hjelp og klare definerte krav fra sentralt hold. Forskning på digitalisering i barneskolen og effektene av dette er begrenset (ref. Øystein Gilje FIKS peker på ungdomsskolen og 5. - 7. trinn), og det er ikke akseptabelt at barna (inkludert mine egne) har tapt læringseffekt i mer enn 5 år mens man venter på forskning og justeringer. Denne generasjonen har tapt for mye. Jeg har erfart dette som en ekstralærer hjemme for mine barn. Problemet burde bli løst på en profesjonell måte med nye tester, kravspesifikasjoner, fokusgrupper og klare krav med statlig styring, spesielt i småskolen. Selv om staten har strenge rutiner for IT-prosjekter alle andre områder i Norge, gjelder det ikke i skolen når brukerne er små barn, og det er et paradoks.

Jeg arbeider med digitalisering i samfunnet gjennom ulike IT-prosjekter på daglig basis, og jeg har aldri sett en digitaliseringsstrategi som denne før. Det er bekymringsfullt at brukerne, altså elevene, som skal bruke verktøyene som anskaffes, ikke blir involvert i prosessen. EdTech-bransjen hevder at det finnes positive studier om digitalisering av skolen og læringseffekter, men disse studiene er gjort på eldre elever, og resultatene kan ikke uten videre overføres til de yngste barna som blir 6 år i løpet av året de starter på skolen. Dette er en stor feil. I praksis får leverandørene boltre seg fritt ved å selge på entusiasme og algoritmer, med masse lovnader og ingen reell effektmåling av læringen og hvor godt den bærer over tid, sammenlignet med tradisjonelle læringsverktøy.

Melby og KD hevder at eleven skal være i fokus under anskaffelsen, men i praksis viser digitaliseringen seg å være en topp-ned tilnærming, der det politiske hovedmålet styrer og EdTech-leverandørene er de største vinnerne. Prosjektene mangler ofte kritisk tilnærming, og så lenge det er penger involvert, blir foreldre og deres ansvar for barna oversett. Vi ble aldri spurt om å være med på digitaliseringen, til tross for at vi har ansvaret for barna våre, og vi har heller ikke fått noen informasjon om prosjektet. Dette er et overtramp fra både skoleeier og skole, som har et spesielt ansvar for å samarbeide godt med foreldre.

Dessverre har det ikke vært noen anledning til dette. Tvert imot møter mange forsøk på å diskutere disse problemene med skolen eller skoleeieren motstand mot foreldre. Jeg kjenner faktisk til flere situasjoner der foreldre har rapportert om at det har blitt sett på porno på læringsbrettet, både på skolen og hjemme med lekser hvor skolen har svart med å antyde at det må være noe galt med elevene og sendt barnevernet etter foreldrene. Det er med andre ord mer fokus på mye annet enn selve læringen, og verktøyene skaper like mye støy som læring i barneskolen.

Hvis dere hadde spurt mine barn for noen år siden om de likte å bruke læringsbrett eller iPad på skolen, ville de gitt et rungende ja. Hvilke barn liker ikke å få en iPad med masse underholdende apper og spill på skolen? I tillegg blir de belønnet av læreren med mer tid på skjermen til å spille enda flere spill. De ville blitt sure hvis vi hadde fratatt dem læringsbrettet i undervisningen på samme måte som barn blir sure når vi tar godteri fra dem. Dette illustrerer to ting:

- For det første er de yngste barna ikke en god studiegruppe når det gjelder å spørre om læringsbrett fungerer bra for dem. Det er som å spørre en gullfisk i en fiskbolle om alt er bra. Fisken føler alt er tipp topp og kan ikke tenke seg noe bedre, nettopp fordi den kun kjenner sin egen virkelighet. Derfor må man forske på en annen måte på de yngste barna som ikke vet hva som er best for dem i denne situasjonen.
- For det andre er det for stort fokus på entusiasmen i klasserommet. Jeg hører stadig lærere rapportere om hvor entusiastisk klassen er når de løser oppgaver, er kreative og har det gøy med læringsbrettene. Men dette alene bør ikke være et mål eller en måte å måle suksess på. Vi foreldre ser at innholdet i fagene ikke henger like godt sammen over tid som det burde. Dybdelæringen skjer i begrenset omfang. Elevene blir gode på å gjenkjenne mønstre og kan lettere gjette seg til gode svar for å gjennomføre oppgaver, men til gjengjeld blir de late, mer kravstore når det gjelder underholdningsverdien i all læring, får dårlige arbeidsvaner og lavere konsentrasjonsevne og tålmodighet. Det finnes nemlig ikke en app for alt i fremtiden.

Sluttord

Nå, noen år etter at digitaliseringen av grunnskolen startet, står vi fortsatt midt i prosessen, og jeg setter fortsatt mitt fokus på barneskolen og hvorfor det er så mye misnøye blant foreldrene til disse barna. Mange lærere var blendet av mulighetene og ble tvunget til å ta i bruk de nye læringsverktøyene uten å ha noe valg. De yngste elevene på barneskolen ble aldri involvert og var rene prøvekaniner. Mange av oss foreldre har støttet dem med ekstra undervisning og verktøy for å dekke opp det skolen tok fra dem. Flere skoler og kommuner har innsett hvor vanskelig dette har vært. Personvern, sikkerhet, anskaffelse av gode læringsverktøy, tilpasning av innhold til alder, ergonomi og mye mer måtte tas hensyn til. Kompetansen som kreves for å undervise og bruke den nye teknologien var langt fra tilstrekkelig blant lærerne og i kommunene, og det var lite eller ingen tid til å lære opp.

Tonje Brenna var meget klar på Debatten 31.01.23 om at kommunene har ansvaret for anskaffelse og implementasjon av digitaliseringen i grunnskolen, men jeg vil si at det ikke er så enkelt. Det hele startet i 2016 da Regjeringen Solberg annonserte

digitaliseringsstrategien. Deretter har regjeringene i flere perioder fortsatt å støtte den, inkludert Regjeringen Støre. Dette involverer nye læreplaner som faktisk krever anskaffelse av 1:1 digitale enheter til elevene. Det er ulike insentiver for alle involverte parter og mye ukritisk begeistring, fra kommuner og leverandører til forskere og EdTech-bransjen. Alle virkemidler har blitt brukt, og sentrale politikere kan klaske seg på brystet og si at de har digitalisert norsk skole, men er det egentlig et mål i seg selv?

Fastlåst i ansvarsdelingen -> økt sentralisering for å lykkes

Vi har havnet i en fastlåst situasjon mellom sentralt og kommunalt styre, hvor begge parter skylder på hverandre. Kravene kom først fra sentralt hold, og kommunene kastet seg over uten å helt vite hvordan de skulle håndtere dem. Nå står vi fast på hver vår tue i lille Norge uten et sentralisert teknisk kompetansesenter og verktøysenter. Det er på høy tid at dette blir satt på plass, slik at alle kommuner og skoler i Norge kan etablere rutiner, retningslinjer og krav på en felles standard når det gjelder personvern, effektmåling, alderstilpasset innhold, fagverk og mer, spesielt på barneskolen. Derfor mener jeg at ansvaret for å utarbeide dette faller tilbake på sentrale myndigheter, som må tilby dette. Det må også etableres sentrale verktøy for måling av læringseffekt som sammenligner digitale læringsmidler med tradisjonelle verktøy, slik at skoleeiere vet hvilke verktøy som fungerer til hvilke formål og kan velge riktig. Det må stilles større krav til teknologileverandører om innsikt i effektene av programvaren (anonymisert i henhold til GDPR), og dette må deles med skoleeiere, lærere og foreldre. Dette er en komplisert oppgave som må organiseres i et sentralt nasjonalt kompetansesenter for anskaffelse. De små kommunene vil aldri klare dette alene. Målene og rapportene vil være viktige og essensielle for å styre bruken av digitale læringsmidler i fremtiden.

Retrofit av mål

Jeg opplever nå, mange år senere, at vi fortsatt prøver å definere målene for digitaliseringen. Når vi endelig klarer å definere målene, må de tilpasses den digitale implementeringen som allerede har skjedd. En form for retrofit. Dette er en omvendt og upraktisk prosess. I stedet bør digitaliseringen være behovsdrivet, der elevenes behov er utgangspunktet for å skape krav til nye digitale verktøy. Disse kravene bør komme naturlig fra klasserommet, ikke fra nasjonale myndigheter på toppen. Min erfaring fra IT-bransjen er at slike prosjekter ofte mislykkes fordi de ikke treffer behovene til brukerne. Selv om jeg jobber med og brenner for vellykkede digitaliseringsprosjekter, føler jeg også et ansvar for å påpeke når digitaliseringen skjer kun for digitaliseringens skyld. Det er uakseptabelt at en slik prosess har blitt tillatt med de yngste barna, som ikke har hatt noe valg i denne strategien og som har blitt påvirket negativt. Jeg kan ikke se at de positive effektene oppveier de negative konsekvensene.

Min anbefaling er å stoppe opp og puste. Evaluer. Våg å snu der det er best (spesielt kritisk for småskolen og barneskolen). Stå på et tryggere fundament, da utbytte av læringseffekten

skjer akkurat her og nå med mitt og ditt barn i klasserommet. Kjør mindre prosjekter som etablerer erfaring men som inkluderer de som faktisk skal bruke verktøyene. Vær agil i tilnærmingen. Lytt og Lær. Definer klare suksesskriterier til digitaliseringen basert på elevenes oppnåelse av læring over tid, og vurder overgangene til ungdomsskolen og videregående. Definer mange «må» krav til alle aspekter ved digitale læringsverktøy. Før aktivt tilsyn. Våg å styre sentralt. Øk kompetansen. Søk kompetanse. Involver foreldrene. La oss ta vare på barna våre sammen!